

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОСЕРВІСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності агросервісних підприємств. Зроблено висновок, що для їх вирішення необхідно формування державної фінансової політики стимулювання інноваційної діяльності через застосування низки фінансових інструментів.

Постановка проблеми

За останні роки в Україні спостерігалося зростання ВВП водночас зі збільшенням обсягів інвестицій в основний капітал агросервісних підприємств. Це свідчить про початок утвердження у країні інвестиційної моделі розвитку економіки. Проте основним джерелом фінансування капітальних вкладень залишаються власні кошти підприємств та організацій. І хоча їх частка постійно скорочується, ці ресурси все ще переважають у структурі фінансування інвестиційної діяльності.

Другим за значенням джерелом фінансування є позикові ресурси банків. Кредитні вкладення в економіку за роки незалежності України зросли, що свідчить про орієнтацію кредитної політики вітчизняних банків на потреби розвитку економіки за інноваційно-інвестиційною моделлю. Але потенціал банківської системи в інвестиційно-інноваційній діяльності, зокрема в агросервісних підприємствах, реалізовано не повністю. Це зумовлено низкою об'єктивних чинників, насамперед політичною та економічною нестабільністю у країні та світі, високим рівнем банківських ризиків, низькою концентрацією банківського капіталу, а також недосконалістю законодавства.

Аналіз останніх досліджень

Вітчизняні дослідження [1, 3–6] показали, що розглянуто широкий діапазон проблем і завдань розвитку інноваційних процесів у сільському господарстві. На основі функціонування агросервісних підприємств Н.І. Степаненко обґрунтувала доцільність диверсифікації їх діяльності; П.М. Музику розроблено основні форми та

© Д.О. Дереча

* Науковий керівник – д.е.н., професор В.В. Зіновчук

методи підвищення ефективності інноваційної діяльності, сформовано системи інформаційного супроводу та експертизи виробництва науково-технічної продукції; О.І. Дарієм запропоновано вдосконалення управління розвитку ринку інноваційної продукції та механізмів державного регулювання формування та розвитку інноваційної діяльності сільського господарства. Однак існує необхідність у подальших дослідженнях з метою розробки економіко-організаційного механізму інноваційної діяльності агросервісних підприємств, який би відповідав сучасним умовам функціонування цих суб'єктів господарювання.

Мета і методика дослідження

Метою дослідження є виявлення проблем у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності агросервісних підприємств України. За допомогою методів порівняння та абстрагування проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку агросервісних підприємств. Для визначення проблем адаптації підприємств аграрного сервісу до ринкових умов функціонування та окреслення шляхів їх подолання використано методи аналізу і синтезу. За допомогою методів індукції та дедукції сформульовано загальні висновки дослідження.

Результати дослідження

Незважаючи на наявність в Україні відносно сприятливих умов для інвестування секторів економіки, потреба в інвестиціях по агропромислому комплексу в цілому не задоволена. Більша частина діючих виробничих засобів апарату продовжує фізично та морально застарівати, не дозволяючи знижувати витрати виробництва та підвищувати продуктивність праці. Водночас досвід свідчить, що забезпечити розширення виробництва, в т.ч. за рахунок підвищення конкурентоспроможності продукції, яка випускається, лише власними коштами досить проблематично.

Певна динаміка щодо збільшення інвестицій все ж таки спостерігалася. Так, станом на 01.01.2008 р., починаючи з 1992 року, в АПК України було залучено 2473,3 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (6,6 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку). З них вкладено 1580,8 млн дол. США (4,2 %) у підприємства харчової та переробної промисловості та 892,5 млн дол. США (2,4 %) у сільськогосподарський сектор. Приріст іноземного капіталу за 9 місяців 2008 р. склав 356,6 млн дол. США, що в 1,13 раза більше, ніж за аналогічний період 2007 р. Інвестиційні вкладення у харчову промисловість досягли 16,8 млн дол. США. Обсяг залучення іноземних інвестицій в сільське господарство з початком року збільшилося на 339,8 млн дол. США [8].

У процесі інвестиційної діяльності недостатньо задіяна банківська система за практично повної відсутності участі інших інвестиційних інститутів (наприклад недержавних пенсійних фондів, страхових компаній, фондів спільного інвестування) у фінансуванні інвестицій та інновацій в основний капітал аграрних, в т.ч. агросервісних підприємств (табл. 1). Банки не йдуть на надвисокі

кредитні ризики у проектному фінансуванні за відсутності надійного забезпечення кредитів, нестабільності фінансового стану підприємств.

Таблиця 1. Структура валових капітальних інвестицій за джерелами фінансування по Житомирській області, 2005–2007 рр., %

Джерела фінансування	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Всього	100	100	100
Кошти державного бюджету	1,8	2,6	0,5
Кошти місцевих бюджетів	4,8	3,7	0,8
Власні кошти підприємств	52,2	33,9	27,7
Кредити банків та інші позики	19,9	36,7	65,1
Кошти іноземних інвесторів	13,3	17,7	3,7
Кошти вітчизняних інвестиційних компаній, фондів	0,0	0,0	0,3
Кошти населення на будівництво власних квартир	...	4,1	1,4
Інші джерела фінансування	8,0	1,3	0,5

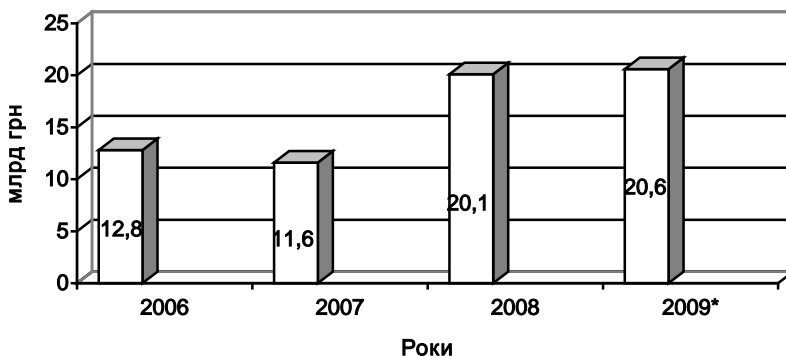
Джерело: Реалії та перспективи розвитку малого бізнесу (2003–2007 рр.): статистичний збірник / [ред. Пашинська Г.А.]. – Ж.: Головне управління статистики у Житомирській обл., 2008. – 126 с., с. 17.

Зростання позик банків у структурі валових капітальних інвестицій переважно викликане кредитуванням житла фізичних осіб. Якщо ж проаналізувати структуру довгострокових вкладень за видами економічної діяльності, то у 2007 р. 36 % від загального обсягу довгострокових кредитів, наданих суб'єктам господарювання, були спрямовані у сферу торгівлі й послуг з ремонту; 24,1 % – у переробну промисловість; 11,1 % – в операції з нерухомим майном; 9,2 % – у будівництво; 6,4 % – в сільське господарство, мисливство та лісове господарство [2, с. 6]. Аналіз динаміки та структури цільового спрямування кредитів свідчить про низьку мотивацію банку щодо інвестиційного кредитування реального сектору.

У період кризи вітчизняні банки неспроможні кредитувати довгострокові проекти через дефіцит капіталу та наднизьку ліквідність. Водночас іноземні банки, по суті, не здійснюють кредитну діяльність у країні, за виключенням короткострокового експортного кредитування, через загрозу дефолту та падіння кредитного рейтингу практично всіх українських позичальників – від держави до промислових підприємств і банків. Дані рис. 1 свідчать про уповільнення кредитування аграрних підприємств, а якщо врахувати, що 75 % із виданих позик були надані за умови державних гарантій чи пільг, то ситуація ще більше погіршується.

Бюджетні джерела фінансування в ситуації, що склалася, ще більше обмежені. В умовах жорсткої необхідності фінансувати пріоритетні статті – соціальні потреби та обслуговування зовнішнього боргу – можна очікувати, що лише досить вузький перелік інвестиційних програм та проектів отримає

державну підтримку. Уряд сам час від часу вимушений звертатися до позик міжнародних фінансових інститутів та Національного банку, не маючи можливості користуватися для залучення коштів державними борговими цінними паперами через недовіру до них зовнішніх та внутрішніх кредиторів. Не допомагають поки ще й іноземні інвестиції через те, що з прямими інвестиціями іноземці прийшли в ті галузі промисловості, які забезпечують швидку віддачу на вкладений капітал. Основна частина прийнятих до реалізації проектів стосується галузей, що не потребують порівняно великих капіталовкладень та дозволяють розраховувати на їх швидку окупність (наприклад легка, харчова промисловість, сфера послуг, торгівля та громадське харчування).

*Станом на 05.02.2009 р.

Рис. 1. Залучення кредитних ресурсів аграрними підприємствами України, млрд грн

Джерело: <http://www.minagro.gov.ua>.

Охоचे іноземці інвестують експортно-орієнтовані галузі (наприклад хімічну, металургійну), особливо під заставу експортних поставок їх продукції. На жаль, сфері АПК з боку зарубіжних інвесторів поки що приділяється недостатньо уваги [7, с. 17]. На всі запрошення підтримати базові сектори економіки, зокрема АПК, де і створюється інвестиційна база, іноземні інвестори реагують слабо. Суть проблем залучення прямих інвестицій в Україну полягає не у податкових пільгах для нерезидентів, не у відсутності прибуткових проектів або зацікавленості перспективних партнерів і, звичайно, не у відсутності в них грошей. Головне питання полягає у забезпеченні гарантії, страхування ризиків вкладів у вітчизняну економіку, що є нестійкою та інфляційною.

Отже, в ході реалізації інновацій агросервісні підприємства стикаються перш за все з економічними ускладненнями. До числа найбільш вагомих протягом останніх років відноситься нестача власних грошових коштів. Серед факторів,

які стримують інноваційну діяльність агросервісних підприємств, відзначають також недостатню фінансову підтримку з боку держави, високу вартість інновацій, високий економічний ризик, тривалі строки окупності інновацій та низький платоспроможний попит на нові продукти. Для вирішення проблем фінансового забезпечення інноваційної діяльності агросервісних підприємств повинна проводитись державна політика, яка буде використовувати такі інструменти: пряме надання капіталу підприємствам АПК, фінансові пільги для інвестування в інновації в АПК, податкові пільги або звільнення від оподаткування; державні гарантії за кредитами як виробникам сільгосппродукції, так і агросервісним підприємствам.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Сучасний стан фінансового забезпечення інноваційної діяльності агросервісних підприємств є незадовільним. Причинами цього є наявність проблем, пов'язаних з неналежним використанням потенціалу банківської системи, недостатньою наявністю власних джерел фінансування, незначною фінансовою підтримкою з боку держави, тривалим терміном окупності інновацій. Для вирішення вищезазначених проблем необхідна фінансова підтримка держави, яка полягає у формуванні державної політики стимулювання інноваційної діяльності агросервісних підприємств. До змісту останньої необхідно включити застосування наступних фінансових інструментів: податковий пільговий режим для агросервісних підприємств, звільнення від оподаткування, державні гарантії за кредитами, пряме інвестування.

Література

---

1. Агеєва І.В. Формування інженерно-технічного сервісу в сільському господарстві: дис... кандидата економічних наук: 08.07.02 / Агеєва Ірина Вікторіна. – Дніпропетровськ, 2003. – 170 с.
2. Аржевітін С. Роль держави у структурній перебудові економіки / С. Аржевітін // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 8. – С. 3–9.
3. Дацій О.І. Ефективність інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві: дис... доктора економічних наук: 08.02.02 / Дацій Олександр Іванович. – Київ, 2005. – 398 с.
4. Міщенко І.М. Інноваційна діяльність у сільському господарстві: дис... кандидата економічних наук: 08.02.02 / Міщенко Ірина Миколаївна. – Київ, 2004. – 209 с.
5. Музика П.М. Формування та розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України: дис. доктора економічних наук: 08.02.02 / Музика Павло Михайлович. – Київ, 2006. – 377 с.
6. Степаненко Наталія Іванівна. Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сервісу: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.екон.наук.: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / Степаненко Наталія Іванівна. – Житомир, 2008. – 20 с.

7. Реалії та перспективи розвитку малого бізнесу (2003–2007 рр.): статистичний збірник / [ред. Пашинська Г.А.]. – Ж.: Головне управління статистики у Житомирській обл., 2008. – 126 с.
8. <http://www.minagro.gov.ua>.